
75 jaar bevrijding

Foto: Hipproductions

Interview met Ivo Opstelten

door de redactie

Het is dit jaar precies 75 jaar geleden dat Nederland bevrijd werd van de Duitse bezetter. De Tweede Wereldoorlog stortte Nederland en de rest van de wereld in een vernietigend conflict waarbij miljoenen mensenlevens verloren gingen. Ter nagedachtenis aan deze wereldramp zal in deze *Liberale Reflecties* een aantal artikelen binnen het thema ‘75 jaar bevrijding’ verschijnen.

De redactie zocht contact met de heer Ivo Opstelten en stelde hem als introductie op het thema een aantal vragen aan de hand van de artikelen die binnen dit thema op-

gesteld zijn. Ivo Opstelten heeft een lange bestuurlijke carrière achter de rug en daarmee vele herdenkingen bijgewoond. Daarnaast heeft hij persoonlijk de nasleep van de oorlog zeer bewust meegemaakt.

U bent geboren in het oorlogsjaar 1944. Welke rol heeft de Tweede Wereldoorlog en zijn nasleep voor u persoonlijk gespeeld in uw leven?

Ik ben geboren op 31 januari 1944 in Rotterdam, tijdens de hongerwinter. Daar heb ik zelf overigens niet onder hoeven lijden, want mijn ouders spaarden zich alles uit de mond voor mij. Mijn ouders waren zeer Oranjege-

zind en zeer anti-Duits. Zij spraken vaak over hoe het was geweest tijdens de oorlog: het onderduiken van mijn vader, het misdadige regime van Hitler, de Jodenvervolging en de Holocaust. Zeer indrukwekkend vond ik dat altijd. Ook voor de wederopbouw van Rotterdam, waar de dag na het bombardement al aan begonnen werd, heb ik altijd groot ontzag gehad. Mijn ouders volgden daarnaast intensief de nasleep van de oorlog en ik werd daar helemaal in meegenomen. Dat allemaal is zeer bepalend geweest voor mijn opvattingen over vrijheid en respect voor ieder mens, en het heeft de basis gelegd voor mijn ambitie en keuze voor het openbaar bestuur.

Het artikel van Peter Laroy zal gaan over de liberalen in België in de nasleep van de Tweede Wereldoorlog. In hoeverre meent u dat de oorlog en zijn nasleep ook in Nederland implicaties heeft gehad voor de liberalen? Tijdens de oorlog, bij onder anderen krijgsgevangenen in kamp Sint-Michielsgestel, maar ook in Londen bij koningin Wilhelmina, ontstond de mening dat de oude politieke scheidslijnen onder de verzuiling doorbroken moesten worden. Dit bleek na de oorlog echter nog niet zo makkelijk, want de oude politieke verbanden bleken nog zeer hecht. In deze naoorlogse tijd richtten Pieter Oud en Dirk Stikker in 1948 samen de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie op. Oud gaf de VVD een stabiele positie in een verzuild politiek gezelschap, zonder dat hijzelf de steun van een zuil achter zich had. Zoals het door Henk Vonhoff is geformuleerd: Oud maakte na de oorlog van een groep betrekkelijk gelijkstemde liberale burgerheren, een echte en

hechte politieke partij. De zeven uitgangspunten die in deze naoorlogse tijd werden geformuleerd voor het eerste verkiezingsprogramma van de VVD zijn in de decennia erna altijd leidend gebleven en verder uitgewerkt.

In het artikel van Anjo G. Harryvan en Jan van der Harst zal de rol van de VVD in de eerste jaren van de Europese integratie toegelicht worden. Hoe belangrijk acht u de rol die het Europese integratieproject heeft gehad in het behouden van de vrede en stabiliteit binnen het continent na de Tweede Wereldoorlog? Het oprichten van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal in 1951 – waarmee een nieuwe oorlog tussen de Europese landen materieel onmogelijk gemaakt moest worden – was cruciaal in het voorkomen van een nieuw onderling conflict. Hiernaast werd ook de economische wederopbouw ondersteund en de dreiging van het communisme het hoofd geboden. Na de gruwelen van de Tweede Wereldoorlog, kan dan ook gesteld worden dat het Europese integratieproject werkelijk een wonder was en daarmee misschien wel nog steeds geldt als de belangrijkste gebeurtenis voor Europa sinds de Tweede Wereldoorlog. Europa moet deze historische lijn doortrekken nu de verhoudingen in de wereld onder spanning staan, door bij de kerntaak veiligheid en buitenlands beleid krachtig en eendrachtig op te treden.

Fleur de Beaufort zal in haar artikel de omgang met oorlogsmisdadigers na de afloop van de oorlog bespreken. Nog steeds komt het voor dat hoogbejaarde oorlogsmisdadigers zich bij de rechtbank moeten verantwoorden.

Hoe kijkt u als voormalig minister van Veiligheid en Justitie tegen zoiets als verjaring aan? Vindt u dat een oorlogsmisdrijf kan verjaren? Oorlogsmisdrijven verjaren nooit. Dit is in 1971 ook in de wet vastgelegd. Ik constateer dan ook dat er zowel nationaal als internationaal consensus bestaat over het feit dat het recht op strafvervolgning bij oorlogsmisdrijven tegen de mensheid niet kan verjaren. Oorlogsmisdrijven hebben een zeer lange nawerking, de herinnering eraan verdwijnt uiterst langzaam en de maatschappelijke strafrechtbehoefte blijft aanzienlijk. Daarnaast zijn oorlogsmisdrijven vaak onderdeel van historisch onderzoek, waardoor de aard en omvang soms pas later blijken. Mijns inziens is deze juridische regeling dan ook terecht. Een mooie uitspraak die ik wel eens tegen ben gekomen is: "late gerechtigheid, is ook gerechtigheid".

Na de Tweede Wereldoorlog werden enkele belangrijke organisaties opgericht die de nieuwe naoorlogse wereldorde tekenden, waaronder de NAVO. De saamhorigheid binnen het Westen lijkt de laatste jaren onder druk te staan. Giles Scott-Smith bespreekt in zijn artikel dit afbrokkelen van Westerse samenwerking op het gebied van veiligheid. Hoe kijkt u naar de verslechtering van het trans-Atlantische bondgenootschap de laatste jaren? De verhouding in de wereld tussen de continenten en machtsblokken staat onder spanning. Er zijn existentiële dreigingen. De polarisatie neemt toe en de rol van de VS als stabiele Westerse wereldleider is niet meer vanzelfsprekend. Tijdens de Churchill-lezing in Zürich vorig jaar zei Mark Rutte

dat de EU zijn plaats moet opeisen ten aanzien van de drie kerntaken: i) veiligheid en buitenlands beleid, ii) economie, en iii) energie en klimaatverandering. De Atlantische solidariteit zal dan versterkt worden omdat er een solide blok met zelfvertrouwen en nieuwe realiteitszin staat. In de Atlantische verhoudingen moet dus blijvend worden geïnvesteerd. Dat betekent dat de Europese landen daadwerkelijk moeten groeien naar een defensiebudget van twee procent van het nationaal inkomen. De NAVO blijft namelijk essentieel voor onze vrijheid. Ik ben dan ook geen voorstander van een gezamenlijk Europees leger. Natuurlijk kan er wel op Europees niveau samengewerkt worden, zoals nu ook al gebeurt, maar elk land moet zijn eigen rol spelen binnen de NAVO door middel van een eigen defensieorganisatie.

In deze editie zal een artikel verschijnen van Sybe Schaap over de betekenis van het herdenken. U heeft als burgemeester vele herdenkingen meegemaakt. Momenteel is er een discussie gaande binnen de samenleving over wie of wat wij precies moeten herdenken op 4 mei. Hoe ziet u de toekomst van het herdenken? Voor mij is het belangrijk dat we blijven herdenken wat er in de Tweede Wereldoorlog is gebeurd. Ik ben daarmee opgegroeid. Ik heb het herdenken altijd persoonlijk, en functioneel ook als burgemeester, vol overtuiging gedaan. Het was een wereldramp van ongekende en ondenkbare omvang. We herdenken voor hen die er niet meer zijn, hun nabestaanden, en de mensen die het hebben meegemaakt. En we moeten ervoor zorgen dat de jonge generatie ook nu de

goede en scherpe vragen blijft stellen. Herdenken gaat door, want dit mag nooit meer gebeuren. Het moet verteld worden, door alle generaties opnieuw. De strijd voor vrijheid eindigt nooit, en daarom herdenken we.

Dit interview moeten wij afleggen vanuit ons huis via Skype. We bevinden ons midden in de coronacrisis. Het zijn exceptionele tijden en de wereld staat op zijn kop. De Franse president Emmanuel Macron sprak zelfs over een oorlogssituatie. En ook onze eigen premier Rutte sprak over de grootste crisis sinds de Tweede Wereldoorlog. Wat zijn volgens u de overeenkomsten tussen deze twee gebeurtenissen? Vindt u een vergelijking gerechtvaardigd? De strijd tegen het coronavirus is geen oorlog, maar inderdaad wel de grootste crisis na de Tweede Wereldoorlog. Bij deze pandemie vechten we tegen een onzichtbare vijand. We worden beperkt in onze samenleving, door maatregelen die ongekend zijn voor landen in vreedetijd. Het raakt direct aan onze vrijheid. In onze democratie en

liberale rechtsstaat kunnen wij rekenen op onze autoriteiten. We doen het met z'n allen, onder het leiderschap van premier Rutte. Zoals na grote oorlogen, zal de wereld na een pandemie er anders uitzien. Er wordt veerkracht gevraagd en leiderschap getoond bij de bestrijding van het virus nu, en de economische wederopbouw hierna. Er wordt om internationale solidariteit gevraagd en er kunnen grote veranderingen plaatsvinden. Wij zullen in de toekomst dan ook spreken van een tijd voor en na het coronavirus, zoals wij nu ook spreken van een tijd voor en na de Tweede Wereldoorlog. Ik heb in ieder geval de hoop dat er op verschillende niveaus vernieuwing kan plaatsvinden en instituties zullen worden versterkt door deze crisis.

Ivo Opstelten was burgemeester van Dalen, Doorn, Delfzijl, Utrecht en Rotterdam. Ook was hij minister van Veiligheid en Justitie in de kabinetten Rutte I en II en voorzitter van de VVD.

Vanwege de coronacrisis spraken de redactie en Ivo Opstelten elkaar via Skype.

